

**ПОЕЗІЯ –
«ПРИХОВАНА МАСА ВСЕСВІТУ»**

На море і гори Калабрії падали бомби. Йшов 1943 рік. Наступали американці. Люди тікали до бомбосховищ. Поряд з молодою матір'ю бігло четверо дітлахів. Тягли її за руку – треба було ховатися в укриття.

«Спокійно, діти, – сказала жінка, не пришвидшуючи крок. – Пам'ятайте: головне – гідність».

Так говорить кам'яниста земля. Південь Італії. Скелі і море.

Та жінка з дітьми – це була мати Калабро з його братами і сестрами.

Коррадо Калабро – осібний голос в сучасній літературі Італії. Окрема від усіх його професійна і творча біографія. Південь Італії, як казали в Середньовіччі, – це земля, що породжує поетів і адвокатів. Калабро народився в Калабрії 1935 року. Він і справді в одній особі – поет і адвокат. Це один з найвизначніших юристів Італії. Від 60-х років до сьогодні перебуває на ключових посадах в апараті Італійської республіки. На початку своєї кар'єри працював з Альдо Моро – історичною постаттю італійської політики¹. Був головою кабінету п'ятнадцяти міністерств. Нині – президент Вищого Гарантійного Контролю Комунікацій. Падали уряди – в повоєнній Італії, як відомо, уряди мають гарну звичку падати в середньому раз на рік, – а Калабро лишався. До речі, може, в цьому – одна з відповідей на питання щодо специфіки італійської політики. Хоч би яким високим був конфліктний поріг цієї політики, Італія як країна чудово вистояє супроти своїх політичних бур зокрема й тому, що політики приходять і відходять, але насправді структура держави перебуває в руках першокласних фахівців.

¹ Альдо Моро [Aldo Moro] (1916–1978) був головою кабінету міністрів Італії упродовж п'яти мандатів, а також президентом Християнсько-Демократичної партії. Намагався стати посередником між різними політичними силами з метою створення уряду «національної солідарності». Зокрема співпрацював з Енріко Берлінґуером [Enrico Berlinguer], лідером італійських комуністів, що виступив проти Москви, поділяючи тезу Моро «історичного компромісу». Навесні 1978 року Моро викрали і вбили члени терористичної ліворадикальної організації «Червоні бригади» («Brigate Rosse»).

Одначе є Калабро-поет, цілковито відмінний від Калабро-юриста. Неухильна вірність Законові з боку юриста в поезії стає порушенням правил («Життя за власними законами» – так називається збірка вибраних його поезій 2002 року), ригористичний професійний етос – викликом, максимальна об'єктивність – принциповою суб'єктивністю, а дисципліна – свободою. Свободою вислову, рефлексії, протесту.

Калабро має свій поетичний шлях – за межами течій і шкіл, “літературних партій” та угруповань. Великою мірою його поезія – і взагалі “поезія проти течії” – актуальна не лише в часи політичних потрясінь: це поезія, актуальна завжди. І поезія Калабро має на собі відбиток тієї позачасової актуальності.

Є три домінуючі стихії в творчості Калабро – море, любов і поезія. Це стихії рівноправні і взаємозалежні, вони вільно переливаються одна в одну. Їхнім спільним знаменником є пошук автентичності переживання буття – а також свідомість недосяжності кожної з цих стихій, безмірності їхнього існування за межами видимої реальності. Кожна з цих стихій – це одночасно Ерос і Хронос: вони простягаються за межами людського буття, ними не можна оволодіти остаточно, їх не можна осягти до кінця. І тому притягальна сила кожної з цих стихій – фатальна.

Калабро – поет доби постмодерну, що віднаходить своє коріння у Давній Греції. І, власне, це – основний ключ до прочитання його поезії.

Дитинство і юність Калабро минули на березі Мессінської протоки – там, де Тірренське море зливається з Іонічним. Калабрія, сфотографована з космосу, – це “ніс” італійського “чобітка”, що весело підфутболює Сицилію. Реджо-Калабрія – головне місто однойменної провінції – називають «містом Фата-Моргани»: влітку прозорими спекотними ранками тут часто виникає міраж, і здається, що берег сусідньої Сицилії знаходиться на відстані всього лише кількох метрів, – і справді, можна розрізнити церкви, будинки, людей, авто, покручені вулички містечок, завжди готову до виверження Етну. Так море жартує з людиною: мільярди розріджених краплин над поверхнею моря перетворюються на збільшувальне скло. Легенда каже, що якийсь із королів готів спокусився легкою здобиччю і кинувся з військом уплав, щоб завоювати Сицилію. Не доплив.

Калабрія – один з найдревніших регіонів Італії. Разом з іншими регіонами Півдня країни це *Magna Grecia* – Велика Греція, колонія еллінського світу². Між VIII і VII ст. до н.е. до майбутньої Італії прибули вихідці з дорійських та іонійських племен, що їхали сюди через перенаселення грецьких міст і війни між ними, а також у пошуках пригод. Їхні стосунки з місцевим населенням були загалом гармонійні; до того ж, місцеве населення легко і охоче переймало еллінську культуру. Тут і досі ще є грецька громада, яка розмовляє так званою грецько-калабрійською говіркою – “греканіко”³. Тут грецькі навіть старі оливи, вгзузлі покрученим корінням у скелі. І виноградники ще грецькі – Калабрія в давнину називали *Enotria*, «земля вина».

Але після греків тут побували ще римляни, а за ними в V ст. – вестготи з королем Аларіхом, який там і похований. Потім правив Калабрією Теодоріх, король остготів. Після смерті Теодоріха (526) Калабрію (а з нею і всю Італію) захопили візантійці, які повернули Калабрії давній еллінський код її культури. З півночі прийшли лонгобарди, а з півдня – араби. В морі розгулювали сарацинські пірати. В XI ст. арабів і візантійців витіснили норманни, латинізувавши і романізувавши цей край. З норманнами Калабрія стає частиною Неаполітанського королівства⁴. Іспанське панування та постійна агресія з

² Велика Греція (*Megale Hellas*) – комплекс міст, заснованих на півдні Італійського півострова греками (дорійцями, іонійцями, ахейцями та ін.), починаючи від VIII ст. до н.е.

³ Разом з грецько-салентинською говіркою, грецько-калабрійська говірка, або ж “греканіко” (*grecanico*), становить діалект грецької меншини в Італії. Цим діалектом говорила вся південна Калабрія до XV–XVI ст., а згодом його почала поступово витіснити романська говірка, – до сьогодні калабрійський діалект італійської мови містить чимало грецизмів. Під час фашистського режиму діалект зазнав переслідувань. Нині Італія всіляко підтримує розвиток цього діалекту в школі, адміністрації тощо, хоча не завжди ця підтримка є результативною. ЮНЕСКО називає “греканіко” серед загрожених мов Європи. Значний внесок у підтримку і вивчення “греканіко” зробив «археолог слів» Герхард Ролфс [Gerhard Rohlfs] (1892–1986) – німецький філолог, лінгвіст і ґлотолог.

⁴ Неаполітанське королівство (*Regno di Napoli*) – держава на півдні Італії, що проіснувала в різних конфігураціях від XIII до XIX ст.; включала регіони Абрुццо, Молізе, Кампанія, Пулью, Базиликату, Калабрію і окремі території Лаціо. Тут правила норманська, іспанська, австрійська та французька династії. Наполеонівська кампанія в Італії призвела до формування Партенопейської республіки (*Repubblica Partenopea*) (1799) під республіканським правлінням яacobинського ухилу. Після реставрації Бурбонів (1816) Королівство Неаполя та Сицилії було об'єднане в Королівство Двох Сицилій (*Regno delle Due Sicilie*), яке припинило своє існування 1861 року в результаті об'єднання з Королівством Італії (*Regno d'Italia*).

боку турків загальмували розвиток краю. Після Бурбонів була коротка наполеонівська доба (1806–1808), коли Калабрія модернізувалася, позбавившись феодальної системи. Далі знову повернулися Бурбони (1816), відновивши реакційний консервативний режим.

Причетна Калабрія і до новітньої історії Італії – до Рісорджіменто⁵. «Республіка або смерть!» – так називався один з неаполітанських патріотичних гуртків. У 1820 та 1848 роках Сицилією та Калабрією прокотилися революції. 1860 року Джузеппе Ґарібальді разом з тисячею волонтерів відчалив з Ґенуї і висадився на заході Сицилії: знаменита ґарібальдійська «експедиція Тисячі» (*spedizione dei Mille*) за короткий час окупувала Королівство Двох Сицилій; до Ґарібальді долучилися королівські війська з П'ємонту. Король Франческо II покинув Неаполь, королівська гвардія здалася. Так відкрився шлях до об'єднання Італії. Ґарібальді повернувся до Калабрії ще 1862 року, розпочинаючи свій похід на Рим під гаслом: «Або Рим, або смерть!» Під час цього походу тут, у горах Аспромонте, Ґарібальді був поранений.

Словом, Калабрія відчула на собі і рух цивілізацій, і ключові для історії Італії події. Але Калабрія Калабро – це насамперед Калабрія грецька.

⁵ Рісорджіменто (*Risorgimento*; італ. термін, означає “відродження”) – культурно-політичний рух в Італії ХІХ ст. за об'єднання нації. Перша фаза Рісорджіменто (1847–1849 роки) пройшла під знаком повстань, антиавстрійської війни та ідеї федералізму. Друга фаза (1859–1960 роки) – республіканська – отримала інтелектуальне наповнення ідеями Джузеппе Мадзіні [Giuseppe Mazzini] та інших видатних письменників, філософів, істориків, політиків – провідників ідеї об'єднаної Італії. 1861 року постало об'єднане Королівство Італії. Приєднання Риму до Королівства Італії і проголошення його столицею відбулося в червні 1871 року. Зокрема видатний філософ і політик Мадзіні, найактивніший поборник звільнення і об'єднання Італії, сповідуючи ідею федерації рівних і вільних європейських народів, став одним із «шляхетних батьків» Об'єднаної Європи. Мадзіні як творець революційних організацій – «Молода Італія» (1831), а потім «Молода Європа» (1834) – вплинув на революційні рухи за незалежність, зокрема в Україні та Польщі (де діяла «Молода Польща» з філіями в Україні: див. *М. Варварцев*. Джузеппе Мадзіні. Мадзінізм і Україна. – Київ: Пульсари, 2005). Політичні тексти Мадзіні, пов'язані зі слов'янами, надруковані у виданні: *G. Mazzini. Lettere slave e altri scritti* [Слов'янські листи та інші твори] (a cura di G. Brancaccio). – Milano, 2007. З італійських публікацій про слов'янське питання і діяльність Мадзіні див. також: *W. Giusti. Mazzini e gli Slavi* [Мадзіні і слов'яни]. – Milano, 1940; *F. Guida* (a cura di). *Dalla Giovine Europa alla Grande Europa* [Від Молодої Європи до Великої Європи]. – Roma, 2007.

Південь Італії омийтий Еллінським морем. Геокультурний простір поезії Калабро – це Середземномор'я⁶. «*Mare Nostrum*» – «Наше Море» – називають його італійці. Це ареал, з якого народилася Європа – як багатостолітній цивілізаційний проект зустрічі між народами. Античність тут ніколи не проминала. Однак справа не лише (і, може, навіть і не стільки) в руїнах грецьких храмів. Античність – це точка відліку культурного часу Європи – і особливий хронотип людини. Людина, що народилася на цій землі, здається, бачила все: в її генетичній пам'яті – тисячоліття взаємовідносин і впливів між різними народами через завоювання, але також і через творення нових культурних просторів, тисячоліття перетікань культурного досвіду цивілізацій. Не завжди легко це збагнути, аналізуючи цей феномен з позицій культури, чий час постійно і травматично переривався. Захід Європи – це стратифікація культур, бо його творили *мандрівники*, а не *номади*. Звичайно, були також завойовники і пірати. Але героєм європейської цивілізації став Олександр Македонський, а не Чингісхан, Одиссей, а не Аттила. Східні імперії розпадалися зі смертю їхніх тиранів, лишаючи за собою піски, просякнуті кров'ю. Західні імперії тривали в часі, еволюціонували їхні форми, культурні контамінації ставали новими філософськими і мистецькими синтезами. Тому грецька античність для європейської цивілізації – не археологія культури, а жива реальність, що й сьогодні творчо переживається і переосмислюється. І не тільки тому, що на Сицилії можна поплавати біля уламка скелі, яким осліплений Поліфем жбурляв у люті в Одиссея, а на Еолійських островах досі живе бог вітрів Еол, син Посейдона, і стежить, щоб вітри не робили шкоди, бо колись уже були одірвали Сицилію від континенту. Антична культура є невід'ємною частиною

⁶ Калабро був ініціатором видання антології поезії всіх середземноморських народів, що вийшла друком у Мілані з паралельними текстами італійських, іспанських, окситанських, грецьких, балканських, ізраїльських, арабських, турецьких та інших поетів: *E. Bettini* (a cura di). *Approdi. Antologia di poesia mediterranea* [Причали. Антологія середземноморської поезії]. – Milano: Marzorati, 1996. Україна представлена фрагментами поеми Ліни Костенко «Скіфська Одиссея» («*Odisea Scitica*», сс. 482-497) та статтю «Україна між Грецією та Скіфією» («*Ucraina tra Grecia e Scizia*», сс. 477-481; перекладач і автор – О. Пахльовська) про грецько-скіфський культурний симбіоз як один із основних чинників перетворення України, за словами Є. Маланюка, на «північний сегмент» середземноморської цивілізації. Див. про цю проблему: *Є. Маланюк*. Нариси з історії нашої культури // *Його ж кн*. Книга спостережень. – Київ: Атіка, 1995. – Сс. 85-141.

західноєвропейської філософії, мистецтва, літератури, психології. А в ХХ ст. фантазійні міфи греків заповнили собою психоаналіз... Найголовніше ж, можливо, те, що з грецького поліса, де утвердились свобода і гідність громадянина, його вплив на владу і його участь у політичному житті, бере початок демократія західного світу⁷.

Кожен італійський письменник, чиє коріння – на Півдні, більшою чи меншою мірою – син середземноморської культури, син елліністичної цивілізації. Тут, на Півдні, почалася італійська література – з сицилійської поетичної школи⁸. Ця

⁷ Див. про це в дослідженнях: *F. Chabod*. Storia dell'idea d'Europa [Історія ідеї Європи]. – Bari: Laterza, 1971; *L. Mistrorigo* (a cura di). L'idea d'Europa: storia, evoluzione, attualità [Ідея Європи: історія, еволюція, актуальність]. – Roma: Città Nuova Editrice, 1981; *M. I. Finley*. La democrazia degli antichi e dei moderni [Демократія древніх і сучасних народів] (Ital. Transl.). – Bari: Laterza, 1982; *N. Bobbio*. La democrazia dei moderni paragonata a quella degli antichi (e a quella dei posteri) [Сучасна демократія в порівнянні з демократією древніх (а також їхніх наступників)]. – «Teoria politica» (1987), n. 3; *R. Brague*. L'Europe, voie romaine [Європа, римська дорога]. – Paris: Criterion, 1993; *M. Cacciari*. Geo-Filosofia dell'Europa [Гео-філософія Європи]. – Milano: Adelphi, 1994; *C. Ossola* (a cura di). Europa: miti di identità [Європа: міфи ідентичності]. – Venezia: Marsilio, 2001; *L. Canfora*. La democrazia. Storia di un'ideologia [Демократія. Історія ідеології]. – Roma-Bari: Laterza, 2004; *J. Le Goff*. The Birth of Europe [Народження Європи] (Engl. Transl.). – Oxford: Blackwell, 2005.

⁸ Сицилійська школа поезії (*Scuola poetica Siciliana*) – поетична, філософська і мистецька школа першої половини XIII ст. в Палермо, при дворі онука Барбаросси – Фрідріха II Гогенштауфена [Federico Secondo Hohenstaufen] (1194–1250), норманна за походженням, короля Сицилії та імператора Священної Римської Імперії, високоєрудованого мецената, що цілеспрямовано сприяв взаємодії між грецькою, латинською, єврейською та арабською культурами, засновника Неаполітанського і Салернітанського університетів. Перебуваючи під впливом провансальської поезії трубадурів та арабської поетичної традиції, поети цієї школи (Якопо да Лентіні [Jacopo da Lentini], Рінальдо д'Аквіно [Rinaldo d'Aquino], П'єр делла Вінья [Pier della Vigna], Чело д'Алькамо [Cielo d'Alcamo] та ін. – і сам Фрідріх II) вперше звернулися до місцевого діалекту на противагу провансальській мові. Поезія Сицилійців започаткувала традиції любовної лірики, які продовжилися потім у флорентійській школі «дольче стиль ново» (див.: Розмова з автором, прим. 4), у творчості Данте і Петрарки. Сицилійські поети були зокрема винахідниками канцони і сонета – двох основних італійських поетичних форм; сонет через поезію Відродження поширився по всій Європі і зазнав модернізації вже під пером Шекспіра. Звернення сицилійців до сицилійського діалекту дало змогу Данте здійснити згодом мовну революцію, сформулювавши теоретичні засади вживання в літературі народної мови (тосканського діалекту) замість латини і поставивши за взірць як перший літературний стандарт мову сицилійських поетів (трактат «Про народне красномовство» [«*De vulgari eloquentia*»], між 1303 і 1305 рр.). Див.: *О. Пахльовська*. Золота Мушля Середньовіччя. – «Всесвіт» (1984), № 7. – Сс. 142-153.

частина Італії дала імена світового масштабу: Томмазо Кампанелла⁹, Джамбаттіста Віко¹⁰, Джованні Верґа¹¹, Луїджі Піранделло¹², Бенедетто Кроче¹³, Грація Деледда¹⁴, Сальваторе Квазімодо¹⁵, Леонардо Шаша¹⁶. Неаполітанцем був геніальний італійський тенор Енріко Карузо. Сицилійцем – художник Ренато Гуттузо. Вже не кажучи про велику акторську школу – театральну і кінематографічну: Едуардо Де Філіппо, Тото¹⁷, Софія Лорен. Зрештою, те, що звично сприймається як італійська пісня, – це насамперед пісня неаполітанська...

Так, Калабро – син елліністичної цивілізації. Час у його поезії – це час класичної старовини, перенизаний не літературними, а – психологічними цитатами античності. «Є час минулий – і минулий простір» («Чекаючи переправи»), – і цей «минулий простір» природно інкорпорований у багатовимірну культурну і психологічну реальність поета. Це світ циклічний, у ньому немає смерті, а є вічне перетворення всього сущого. Християнство присутнє “вищим здогадом” культури, – античність ніби ховає в собі християнство, готує його до явлення в майбутній Європі. І відчуття двох цивілізацій перенизане пантеїстичною метафізикою, притаманною і міфологічному, і християнському вимірам культури.

Море – незримий і завжди присутній персонаж поезії Калабро, метафорична – і метафізична – субстанція життя і смерті, пам’яті і забуття. Поетичне “я” переживає і висловлює себе

⁹ Т. Кампанелла [Tommaso Campanella] (1568–1639) – італійський письменник і філософ родом з Калабрії, автор утопії про ідеальну філософську республіку «Місто Сонця» («*La Città del Sole*», 1602).

¹⁰ Дж. Віко [Giambattista Vico] (1668–1744) – італійський філософ, історик і юрист родом з Неаполя.

¹¹ Дж. Верґа [Giovanni Verga] (1840–1922) – італійський письменник, чільний представник натуралістичної школи веризму.

¹² Л. Піранделло [Luigi Pirandello] (1867–1936) – італійський прозаїк і драматург, сицилієць за походженням. Лауреат Нобелівської премії (1934).

¹³ Б. Кроче [Benedetto Croce] (1866–1952) – італійський філософ, історик і політик, ідеолог європейського лібералізму; неаполітанець.

¹⁴ Г. Деледда [Grazia Deledda] (1871–1936), італійська письменниця родом з Сардинії. Лауреат Нобелівської премії (1926).

¹⁵ С. Квазімодо [Salvatore Quasimodo] (1901–1968) – італійський поет, що належав до школи герметиків, уродженець Сицилії. Лауреат Нобелівської премії (1959).

¹⁶ Л. Шаша [Leonardo Sciascia] (1921–1989) – італійський прозаїк, чия життя і творчість пов’язані з Сицилією (Шаша є, зокрема, автором багатьох відомих романів про мафію).

¹⁷ Псевдонім італійського коміка Антоніо де Куртіца [Antonio de Curtis] (1898–1967).

через море, через епічну вічність його ритму, через повноту і незмінну повторюваність його екзистенційних циклів, де мертві зустрічаються з живими. Не лише в поезії, прозі, але і в статтях поет також пише про цю присутність моря у собі, пропущену через містичні фільтри підсвідомості. Роки навчання і роботи ніби закреслили цей момент ще дитячого, правічного розчинення в стихії. Але потім було повернення – з римських “палаців влади” до занедбаних рибальських халуп, до майже всохлих виноградників, задавлених автострадою, до людей своєї землі, що, попри наступ промисловості і технології, все ще є частиною невмирущого патріархального світу. Це “вічне повернення” Калабро, *Nostos Улісса* (в якому відлунюють також і уліссівські мандри Унґаретті¹⁸), стало шляхом до пошуку автентичності почуття, до відкриття найпотаємніших аспектів власного “я”, до віднайдення духовної прабатьківщини.

І Мала Греція, і Велика, і Рим, великий на півсвіту, і Рим “малий”, розміром з Італію, стали минулим, стали руїнами. Зрештою, хто ходив грецькими і римськими руїнами, знає це відчуття майже сюрреалістичного зіткнення часових площин: повз ці руїни мчать авто, поряд люди в барах розмовляють за кавою і вином, туристи розтікаються по музеях і крамницях, коти гріються на сонці, розлігшись в розколинах недіючих фонтанів, де кольоровими спреями намальовано, що якийсь Джованні таки ж любить якусь Франческу, або Паолу, або Джулію, а на уламкові дорійської колони висить дитяча панамка. Але з року в рік десятки мільйонів людей прагнуть побачити ці руїни, збагнути щось нове лише за мить мимовільної до них причетності. Це руїни, які бачить увесь світ, – і цілий світ усвідомлює цінність цих руїн. Ці руїни говорять про конкретний час, який зумів стати вічністю. Ці руїни захищені визнанням їхньої цінності.

Але з цих епічних видимих руїн поет бачить руїни невидимі – руїни Гроznego. З Вічного Міста бачить кавказьку Помпею. В «Ессе Тібі Філіус» («Ось Твій Син») – розруйнована столиця Чеченії. Варварськи винищений народ. Матері, які йдуть на пошуки тіл загиблих синів. «Вони шукають шляху

¹⁸ Джузеппе Унґаретті [Giuseppe Ungaretti] (1888–1970) – італійський поет, разом з Еудженіо Монтале [Eugenio Montale] та Сальваторе Квазімодо (прим. 15) представник герметичної школи поезії. Одна з домінант його творчості – філософія “вічного повернення” Улісса до Ітаки.

до життя, – знаходячи / до смерті шлях, ці діти наші», – з цим ніби випадковим займенником – не “їхні”, а «наші», – чеченські діти стають вселюдськими дітьми. «Esse Tibi Filius» – звучить латина серед цих руїн. Як милосердя, *pietà, pietas*. На похороні свого малого сина Микола Зеров звернувся до нього латиною. Невдовзі його арештують. Ніч варварства опуститься над його країною. Український поет говорив з мертвим сином вічною мовою. Так для італійського поета сьогоднішній мешканець розбомбленого Грозного – згорілий на антрацит хлопець, що загинув, захищаючи своїх матерів і сестер, – це навіки застиглий у попелі житель Помпеї. Центром Всесвіту знову стає Мати. Мати і Син. Мусульманська мати – теж “*Mater Dolorosa*”, Скорбна Мати.

І так само поет бачить італійських солдатів, загиблих у Нассірії. 12 листопада 2003 року під час замаху Аль-Каїди в Іраку загинуло дев'ятнадцять молодих італійців – солдатів, карабінерів, цивільних. Поезія з кількох слів. Ні пафосу, ні запитань, на які все одно немає відповіді. Цими людськими життями рухає політична машина. Батьківщина цих загиблих, каже поет, – цілий світ. Той цілий світ, де нічого не варте людське життя. Загиблі в Нассірії – ніби розсіяні у повітрі. Піщана пустеля поглинає життя. Опускаються жалобні прапори не над Віттарем Вітчизни в центрі Риму, під промови політиків, а в пам'яті над піщаними дюнами, у знелюдненому просторі, де повагом ідуть верблюди з одного краю пустелі в інший.

У модерному світі нанівець зведена цінність людського життя. А в древньому середземноморському світі навіть острови – майже антропоморфні. Це живі істоти. Як острів Монтекрісто, що ми його пам'ятаємо з роману Дюма, – від нього лишається на воді усмішка Чеширського kota («Усмішка kota»). Аж занадто людська – примхлива богиня Афродіта, що розкришує в Тірренському морі Еолійські острови («Вулкан»). Ніде більше, як у грецькому світі, не зближувалися так творчо і фатально божественне й людське начала. Не гігантські недосяжні боги в космосі і маленькі люди на землі, а люди і боги – разом, у любові й протистоянні, у гармонії і чварах, у шляхетних і підступних вчинках, у потужних пристрастях творення життя і мистецтва. Грецький Південь Італії – жива земля, яка твориться з волі богів і з праці людей на березі Великого Моря європейської цивілізації.

Жива, тепла, вібруюча античність – це один полюс поезії Калабро. Інший її полюс – зрутований модерн. Двоє в глобалізованому світі, що прориваються одне до одного крізь оглушливі децибели нашої доби, які шукають одне одного в роз'єднаному світі, ламаючи комп'ютерні паролі, долаючи потоки інформації і завихорення порожніх слівес, – у надії віднайти комунікативне слово, – Слово, яке об'єднує світ і повертає йому сенс і гармонію. Відтворене у віршах почуття відчуженості між чоловіком і жінкою нагадує атмосферу фільму «Затемнення» – шедевр Мікеланджело Антоніоні 60-х¹⁹. На екрані дві ікони тодішнього кінематографу – Ален Делон [Alain Delon] і Моніка Вітті [Monica Vitti]. Вони дивляться не одне на одного, а кожен у глибину порожнечі другого. Почуття вичерпане ще до свого народження. Неможливо людині почути людину. Як може людина зустрітися з іншою людиною, якщо вона не зустрілася з собою? Лишаються самотні маленькі людські постаті в грандіозній метафізичній перспективі Вічного Міста.

Калабро як поет дебютував у ті роки. В його поезії залишився цей гіркий присмак відчуження. Але простір любові – чи той самий епічний Рим, чи софістикована Венеція, чи занурене в дощ бельгійське Остенде, – це тло, на якому розгортається антична драма середземноморських стихій. Любов є ніби єдиною ланкою між морем та поезією. Жінка сидить на носі човна, звисивши ноги у воду. І це вже не жінка – це сирена, чії очі вбирають блакитні сполохи морської води, а в античну амфору в її руках запливають риби («Сирена»). В поезії Калабро метафізика любові і пам'яті, тотальних станів людської душі, межує з «фізикою» пронизливо ностальгійних деталей щодення. В античності все проминуло – і залишилось. А наш час – це час зникання, час ефемерності, час, де панує драматична диспропорція між сенсом і nonsенсом, – переважає nonsенс. І любов – єдина сила, яка може приборкати агресію nonsенсу і наповнити животворним змістом сенс буття.

¹⁹ Фільм «Затемнення» («*L'Eclisse*», 1962) М. Антоніоні [Michelangelo Antonioni] (1912–2007), разом з фільмами «Пригода» («*L'Avventura*», 1960) і «Ніч» («*La Notte*», 1961), становить частину так званої «екзистенційної трилогії», або ж «трилогії некоммунікабельності». Антоніоні зафіксував Італію 60-х років – країну «економічного чуда», де модернізація і стрімке підвищення добробуту обернулося кризою людських стосунків, моральною дезорієнтацією, психологічним спустошенням.